

РЕЦЕНЗИЯ

От доц. **Димитър Николов Димитров** (СУ „Св. Климент Охридски” – Богословски факултет) относно представения дисертационен труд на асистент **Стоян Малинов Малинов**

на тема:

БОГОСЛОВСКИ АСПЕКТИ НА МУЗИКАЛНИТЕ И ТЕКСТОВИ ОБРАЗИ В ЗЛАТОУСТОВАТА ЛИТУРГИЯ НА АНГЕЛ ПОПКОНСТАНТИНОВ

за присъждане на образователната и научна степен **доктор** по професионално направление 2.4. **Религия и теология (Църковна музика)**

Предложеният труд обхваща 238 страници. Конструктивно той е оформен, както следва: *Предговор, Списък на съкращенията, Увод, Три глави, Заключение, Извори, Литература и Приложения.*

Актуалността на темата е видна от съвременните тенденции в нашето общество, при които интересът към църковната музика се повишава. Правят се много изследвания в това направление, от които се е ползвал и авторът на това съчинение. Личността на г-н Ангел Попконстантинов е достойна да бъде изследвана и да стане достояние на всички труженици на църковното дело. Мога да кажа, че приех със задоволство да напиша тази рецензия в знак на признателност и уважение към него. Той самият ми е преподавал *църковна музика* в Духовната академия през 1965 г. Не само това, по-късно (през 1978 г.) Бог отреди на мен да стана негов приемник като преподавател в Духовната академия и като диригент на хора при ПКСХП «Св. Ал. Невски». Освен това и самият докторант г-н Стоян Малинов ми е бил студент в Духовната академия през този период. При издирване на биографични материали, както отбелязва и сам докторантът, е срещнал много затруднения (с. 64). Свършената работа е огромна и резултатът ще бъде от полза за обичащите църковната музика.

В **Предговора** ясно са очертани мотивите, които са накарали докторанта да се насочи към тази тема, а именно: наред с известните руски и български автори на църковна музика и дългогодишният диригент на

патриаршеската катедрала г-н Ангел Попконстантинов да заеме своето достойно място сред тях.

В **Увода** се посочва основно предмета на изследването – *Литургия на св. Иоан Златоуст – музика Ангел Попконстантинов*. Това проучване се прави в широк контекст, като се разглеждат следните задачи:

1. Проследяване развитието на многогласната църковна музика в България от края на 19 в. до 70-те години на 20 век,
2. Проучване на житейския път и творческата дейност на Ангел Попконстантинов,
3. Издирване на композициите,
4. Опит за класификация на творбите от позицията на богослужебната приложимост,
5. Анализирание на ключови примери, за да се изведат специфични творчески подходи.

Използваните методи са *сравнителният, аналитичният и херменевтичният* – с. 10.

Ангел Попконстантинов се явява продължител на утвърдената традиция от *Първото поколение* автори на сакрална музика. Като добър познавач на източното църковно пеене (имайки духовно и музикално образование), той много често взема теми от хилядолетната псалтикийна традиция – с. 13.

Първата глава е разделена на три части – с. 14-49: **а/** Авторската многогласна църковна музика у нас от края на 19 в. до края на 20-те години на 20 век, **б/** Развитието на многогласната литургична музика от началото на 30-те години на 19 в. до края на 40-те години на 20 век, **в/** Съдбата на сакралната музика в периода от 40-те до края на 70-те години на 20 век.

В средата на 19 в., като плод на духовно издигане на народа, навлиза стремежа за създаване на многогласна църковна музика. Подробно са описани представителите на тази нова музика и ново течение в редиците на българските музикални труженици като: Тодор Хаджистанчев, Янко Мустаков, Атанас Бадев, Анастас Николов, Петър Динев, Апостол Николаев-Струмски, Добри Христов. В тази връзка авторът отбелязва

следното: *”Първото поколение български композитори имат нелеката задача да преосмислят църковно-певческото наследство и да създадат художествена църковна музика. Голяма част от тях, бидейки също и църковни диригенти, имат възможността на практика да покажат тези свои устремии към интегриране на многогласната църковна музика като жанр в творчеството си”* – с. 21. Златоустовата литургия се явява център не само на православнобогослужение, но и на стремежите за написване на нова многогласна църковна музика. Дисертантът разглежда също и различните виждания за това кое да послужи за основа на такава. *„Българский роснев”* се предлага за старобългарски мотиви, запазени в Русия от времето на Първото и Второто българско царство – с. 22. Подробно се излагат вижданията в дейността на известните наши композитори-диригенти и общественици Добри Христов и Петър Динев. Първият е пламенен защитник на *’болгарский роснев’*, а вторият – убеден привърженик на източните напеви.

Първата, цялостна, авторска многогласна литургия отпечатва Атанас Бадев в Лайпциг през 1898 г. Други автори, като Иван Кюлев, Драгомир Казаков, Александър Морфов, Георги Байданов, Панайот Пипков, Христо Шалдев, Петко Стайнов, също пишат авторски литургии.

„Вторият период в развитието на многогласната литургична музика, който обхваща около две десетилетия, показва нови характеристики в еволюцията на създадената вече през първия период традиция” – с. 32-33.

Анастас Николов издава през 1921 г. в София *„Старобългарско църковно пеене по руските нотни ръкописи от 17 и 18 в. – Литургия за народен хор”*.

Николай Иванов Николаев през 1879 г. започва със своя мъжки хор църковно-певческо дело в храм „Св. Неделя” в София, идвайки от Болградската катедрала (Бесарабия) – с. 34. През 1924 г. издава своята Литургия с лесно изпълними песнопения от руски автори, както и старобългарски и източни напеви за тригласен еднороден хор.

Добри Христов през 1925 г. издава своята *„Литургия на св. Иоан Златоуст с допълнителни песнопения за смесен хор”*. През 1934 г. отпечатва *„Литургия № 2 – общодостъпна за хорово пеене”*.

Петър Динев през 1926 г. отпечатва първата си Литургия „в източен тон”, където разработва източните мотиви със съвременни хармонични средства. През 1929 г. издава „Народна литургия на св. Иоан Златоуст” за народно пеене на два и три гласа върху църковно-източни напеви. Заради достъпността си до обикновения богомолец поради простотата на изразните средства, тя добива популярност и народът я нарича „*Диневата литургия*”, за разлика от „*Литургия № 2*” на Добри Христов, която не е добила популярност и известност, поради по-сложния хармоничен език, независимо че той я адресира до всички селски хорове.

Апостол Николаев-Струмски през същата 1926 г. отпечатва своята Литургия за четиригласен смесен хор. Музикалният език е в духа на руската хорова класика и композиторски стил.

Христо Манолов (син на Емануил Манолов – първият български професионален композитор) пише 6 литургии, 2 всенощни бдения и други отделни църковни композиции.

Втора глава (с.50-109) е разделена на четири части: **а/** Родно място, произход и образование, **б/** Диригентска и преподавателска дейност,

в/ Композиционното наследство на Ангел Попконстантинов, **г/** Опис на аранжиментите на А. Попконстантинов.

В тази Глава се проследяват доста подробно неговите биографични сведения и изявите му като диригент и преподавател. Предвид оскъдната информация, г-н С. Малинов е проучвал материали в държавна агенция „Архиви” и Регионален държавен архив – София, както и в библиотеките на Софийската духовна семинария и Богословския факултет при СУ „Св. Кл. Охридски” – с. 65. Подробно са описани и систематизирани всички налични нотни материали.

В Трета глава – „*Богословски аспекти на музикалните и текстови образи в Златоустовата литургия на А. Попконстантинов*” – с. 109 – 144, подробно и задълбочено са разгледани проблемите на съставянето на Литургията. Правят се сравнения с отделни моменти, както при С. Рахманинов, така и при Апостол Николаев, Добри Христов и Петър Динев. Направени са хармонически анализи и тълкувания на заложените идеи в даден момент и тяхното пресъздаване с музикални средства.

След **Заклучението** (с. 144-149) са посочени приносите в настоящето изследване. Представена е Декларация за авторство. Библиографията включва 104 заглавия. В Приложенията (с. 160-238), след снимковия материал, е включен ръкописа на Литургията на А. Попконстантинов и негови композиции. Авторефератът отговаря на съдържанието на дисертацията.

В заключение искам да изкажа своето възхищение от положения труд и богословски подход към личността и делото на нашия учител г-н Ангел Попконстантинов. Предложената информация ще бъде много полезна за всички, обичащи църковната музика.

Имайки предвид достойнствата на представения дисертационен труд, подкрепям и си позволявам да препоръчам на уважаемите членове на Научното жури да присъдят на асистент **Стоян Малинов** образователната и научна степен **`доктор`** по професионално направление 2.4. ***`Религия и теология`*** (Църковна музика).

София, 14 септември 2017 г.

Доц. Димитър ДИМИТРОВ

/Кръстовден/

/...../